

ინოვაციური ეკონომიკის პრიორიტეტები ევროკავშირში და მისი ფორმირების თანამედროვე პრობლემები¹

INNOVATIVE ECONOMIC PRIORITIES OF THE EU AND THE FORMATION OF THE MODERN PROBLEMS

ბადრი გეჩბაია

ეკონომიკის დოქტორი, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

BADRI GECHBAIA

PhD in Economics, Assoc. Professor
Batumi Shota Rustaveli Shtate University, Georgia

გელა მამულაძე

ეკონომიკის დოქტორი, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი

GELA MAMULADZE,

PhD in Economics, Professor
Batumi Shota Rustaveli Shtate University,
Georgia

ანოტაცია

დღევანდელ მსოფლიოში ეკონომიკის ინოვაციური განვითარება გლობალიზაციისა და ეკონომიკური ინტეგრაციის ერთ-ერთ აქტუალურ მიმართულებად ითვლება. სტატიაში შესწავლილია ევროკავშირში ინოვაციური ეკონომიკის განვითარების ძირითადი ტენდენციები, ნაჩვენებია ინოვაციური ეკონომიკის ფორმირების მთავარი პრობლემები და შედეგები, ასევე ეკონომიკის ინოვაციური განვითარების პოტენციალი. ავტორები თვლიან, რომ სწორედ ევროპული ეკონომიკის ინოვაციური განვითარება შეუწყობს ხელს ამ ეკონომიკური სივრცის გამოსვლას ბოლო წლებში განვითარებული კონომიკური კრიზისიდან.

საკვანძო სიტყვები: ევროკავშირი; ინოვაციური სისტემა; ინოვაციური განვითარება; ინოვაციები.

Abstract

Role of innovations and innovative development in economy of modern EU is defined by lack of additional comparative advantages in the power industry and limited possibilities of additional attraction foreign investments in economy. Role of an innovative factor in economy development in EU increased in the last two decades significantly. Thus, it is necessary to recognize that further opportunities for growth are doubtful and limited. In the article the analysis of the main tendencies of development of innovative economy of the European Union at supranational level is carried out. The main results of formation of innovative economy, and also problem of further realization of innovative capacity of EU are shown. The author considers that realization of strategy of innovative development of EU' economy will provide the European economy to an overcoming from the developed debt, financial and economic crisis.

Keywords: European Union; Innovative System; Innovative development; Innovations

ინოვაციური პროგრამების რეალიზაციის წარმატება განვითარებული ეკონომიკის მქონე სახელმწიფოებში პირდაპირ არის დაკავშირებული ამ პროგრამების მართვის ეფექტურობასთან, რომელიც ამ ქვეყნებში ხასიათდება მართვის სათანადო ორგანიზაციულ-ეკონომიკური სტრუქ-

ტურის, ინფრასტრუქტურის და შესაბამისი ნორმატიულ-სამართლებრივი ბაზის არსებობით (1. გვ., 11). მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში იზრდება სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამების როლი, რაც უპირველეს ყოვლისა, დაკავშირებულია კრიზისის გავლენასთან, ამოცანების მასშტა-

¹ სტატია იბეჭდება სსიპ შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ხელშეწყობით (წინამდებარე ნაშრომში გამოთქმული ნებისმიერი აზრი ეკუთვნის ავტორებს და შესაძლოა იგი არ ასახავდეს სსიპ შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის შეხედულებებს), გრანტის ნომერი: ახალგაზრდა მეცნიერთა კვლევების გრანტი YS15_2.5.2_30.

ბების და სირთულის ზრდასთან, ქვეყნებს შორის სავაჭრო-ეკონომიკური კავშირების გაართულებასთან, რაც იწვევს სისტემურ ძვრებს მსოფლიო ეკონომიკაში.

XX საუკუნეში ადგილი ჰქონდა ევროკავშირის გაფართოების არაერთ შემთხვევას, რამაც კიდევ უფრო მძაფრად დააყენა დღის წესრიგში ევროკავშირის ინოვაციური განვითარების პრობლემა. ევროკავშირის უკანასკნელმა (2013 წელი ხორვატიის მიღება), სივრცობრივმა გაფართოებამ გამოიწვია მისი ტერიტორიის ზრდა 25%-ით, მოსახლეობის - 20%-ით, მაშინ როდესაც მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდამ 7%-საც ვერ გადააჭარბა (2გვ). არსებულმა სიტუაციამ ცხადყო, რომ ერთიან ევროპულ ეკონომიკურ სივრცეში ახლად შემავალ ქვეყნებს არ გააჩნიათ უნარი ადეკვატურად ჩაერთონ ჩამოყალიბებულ ინოვაციურ პროცესში, ახალი ქვეყნები უკიდურესად მოუშზადებელი აღმოჩნდნენ - ევროკავშირთან ინტეგრაციისთვის. ევროკავშირის განვითარების განვლილმა თითქმის სამოცწლიანმა პერიოდმა მის ფარგლებში ჩამოაყალიბა ეკონომიკური ინტეგრაციის ახალი იდეოლოგია.

ევროკავშირის ეფექტური ინოვაციური ეკონომიკის ფორმირების მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს მისი განვითარების განსაზღვრული პარამეტრების შესრულება, რომელთა რიცხვს მიეკუთვნება ისეთი მაჩვენებლები, როგორებიცაა საინფორმაციო მომსახურების განვითარების დონე, ტექნოლოგიური ინოვაციები, სამეცნიერო-კვლევით და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოებზე ხარჯების ზრდა, ეკონომიკის ლიბერალიზაცია, ინფრასტრუქტურის და ტელეკომუნიკაციების განვითარების დონე, საფინანსო მომსახურების არსებული დონის გაუმჯობესება, მაკროეკონომიკური გარემო, სოციალური ინტეგრაცია და მდგრადი განვითარება. 2014 წელს მსოფლიო ეკონომიკურმა ფორუმმა განიხილა ლისაბონის სტრატეგია, სწორედ ამ პარამეტრების მიხედვით და შეაფასა ევროკავშირის ცალკეული სახელმწიფოების კონკურენტუნარიანობა. შედეგად გამოვლენილი იქნა, ის რომ თვით ევროკავშირში, ჯერ კიდევ მისი გაფართოების ეტაპამდე, შეინიშნებოდა მკვეთრი დიფერენციაცია ყველაზე წარმატებულ სახელმწიფოებს შორის, ლისაბონის კრიტერიუმების შესაბამისად, წარმატებულებს წარმოადგენდნენ ევროკავშირის ჩრდილოეთის ქვეყნები, აუტსაიდერებს კი - სამხრეთის ქვეყნები. იმავდროულად, თუ ევროკავშირის ცალკეულ პარამეტრებს შევადარებთ აშშ-ს ეკონომიკის ისეთ მაჩვენებ-

ლებს, როგორებიცაა „სოციალური ინტეგრაცია“ და „სოციალური დაცვის მოდერნიზაცია“, დავინახავთ, რომ ევროკავშირის ქვეყნები ჩამორჩებიან აშშ-ს.

თუ განვიხილავთ ცალკეული დაგეგმილი ინდიკატორების შესრულების თავისებურებებს, აღმოჩნდება, რომ მაგალითად:

- დაგეგმილი იყო დასაქმებულთა საერთო დონის გაზრდა 70%-მდე, შედეგად კი ამ მაჩვენებელს მხოლოდ ექვსმა ქვეყანამ მიაღწია;
 - სამეცნიერო-კვლევით და საცდელ-საკონსტრუქტორო საქმიანობაზე ხარჯების დონეს - მთლიანი შიდა პროდუქტის 3%-ს მხოლოდ ორ ქვეყანაში - შვედეთსა და ფინეთში მიაღწიეს.
 - **ამოცანა:** სამეცნიერო-კვლევით და საცდელ-საკონსტრუქტორო საქმიანობის დაფინანსებაში კერძო სექტორის წილი აყევანათ 2/3-მდე, მხოლოდ სამ ქვეყანაში იქნა გადაწყვეტილი.
 - **მიზანი** წვერი ქვეყნების კანონმდებლობებში შეტანილი ყოფილიყო ევროკავშირის დირექტივები ერთიან შიდა ბაზრის შესახებ, მიღწეული იქნა მხოლოდ ორი სახელმწიფოს მიერ.
 - ერთადერთი მაჩვენებელი, რომელსაც ყველა ქვეყანამ მიაღწია, იყო ოჯახებში ინტერნეტის შეღწევის დონის ზრდა.
- 2005 წელს მიიღეს ლისაბონის პროგრამა, სადაც მთავარი როლი მიეკუთვნებოდა ეკონომიკური ზრდის ტემპების დაჩქარებას და ახალი სამუშაო ადგილების შექმნას. ძველი მიზნებიდან დარჩა მხოლოდ დასაქმების დონის აყვანა 70%-მდე და სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო საქმიანობაზე ხარჯების გაზრდა მთლიანი შიდა პროდუქტის 3%-მდე. ამ პროგრამის მიღების შემდეგ ქვეყნებმა დაიწყეს მის რეალიზაციაზე მიმართული საკუთარი ღონისძიებების შემუშავება, ისე, რომ არ დაელოდნენ საერთო დეტალიზაციას (რეფორმირების ე.წ. „ეროვნული პროგრამები“).
- ლისაბონის პროგრამის რეალიზაციის ძირითად პრობლემას წარმოადგენს ის, რომ ევროკავშირის ქვეყნები ეკონომიკური განვითარების პროგრამების რეალიზაციისკენ სხვადასხვა სიჩქარით მიდიან. სამხრეთ ევროპის ქვეყნები (პორტუგალია, იტალია, საბერძნეთი და ესპანეთი) აქვეყნებენ ევროკავშირის არც თუ ისე სახარბიელო სურათს.
- თანამედროვე ეტაპზე ეკონომიკური რეფორმირების სტრატეგიის შესრულების მსვლ-

ელობაზე განსაკუთრებულად არასასურველ გავლენას ახდენს მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდის დაბალი ტემპი და უმუშევრობის მაღალი დონე, ასევე ნეგატიურ გავლენას ახდენს მსოფლიოში, უმთავრესად, აშშ-ში არსებული არამყარი ეკონომიკური ვითარებაც, კერძოდ, დოლარის კურსის არასტაბილურობა, და საგადასახადო და სავაჭრო ბალანსების დეფიციტი (3გვ), ასევე ნავთობზე ფასების მერყეობა აუარესებენ რეფორმების ფონს.

მეორე მხრივ, ინოვაციური ეკონომიკის ფორმირებაზე მოქმედ მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს 2004, 2007 და 2013 წლებში ევროკავშირის გაფართოება². ახალი ქვეყნები წარმოადგენენ ევროკავშირში ეკონომიკის ზრდის ტემპების თავისებურ სტიმულიატორებს, მათმა შესვლამ ევროკავშირში გააძლიერა ამ ორგანიზაციის შიდა დიფერენციაცია, მათ შორის, ინოვაციის ასპექტში. ამავე დროს, არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ახალი ქვეყნების ჩართვა იწვევს საერთოევროპული ბიუჯეტის ხარჯების ზრდას. რაც შეეხება ამ ქვეყნების ეკონომიკებს, ისინი, ტექნოლოგიების განვითარების დონით, მნიშვნელოვნად ჩამორჩებიან ევროკავშირის ძველ ქვეყნებს, მაგრამ ინოვაციური მოდერნიზაციის ტემპები ამ ქვეყნებში უფრო მაღალია, ვიდრე საშუალოდ ევროკავშირში.

ჩვენი აზრით, თანამედროვე ეტაპზე აუცილებელი გახდა ევროპაში ეკონომიკური განვითარების კონცეპტუალურ-მეთოდური ინსტრუმენტარის შეცვლა, რაც დასტურდება თანამედროვე ეტაპზე რიგი ფაქტორების სულ უფრო მზარდი გავლენით:

1. 2004 და 2007 წლებში მომხდარი ევროკავშირის გაფართოების შედეგების არაერთმნიშვნელოვანობით და არაპროგნოზირებადობით;
2. ინტერესების შეუთანხმებლობის გაზრდით ევროკავშირის ძველ ქვეყნებს შორის, რომლებიც გასული საუკუნის 50-იან წლებში იდგნენ დასავლეთ ევროპაში ეკონომიკური ინტეგრაციის სათავეებთან;
3. სოციალურ-ეკონომიკური დიფერენციაციის გამო ევროკავშირის ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის დაქვეითებით;
4. საქართველოს საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის შემდგომი ლიბერალიზაციით და ევროკავშირთან ჩვენი ქვეყნის ურთიერთსასარგებლო

თანამშრომლობის გადრმავებით.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება ითქვას, რომ ამ ფაქტორთა ჯგუფის მოქმედებას შეუძლია არსებითად უარესობისკენ შეცვალოს მოცემულ რეგიონში ეკონომიკური ინტეგრაციის შემდგომი პოზიტიური პერსპექტივები.

ეკონომიკური და პოლიტიკური ტრანსფორმაციისა და საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესები, რომლებიც ევროკავშირის ქვეყნებში მიმდინარეობენ, გრძელვადიანი ხასიათისაა. ეს დაკავშირებულია საგარეო ეკონომიკური კავშირების ლიბერალიზაციასთან, თუმცა ამისთვის არაა საკმარისი მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში შესვლა, ასევე აუცილებელია საგარეო ვაჭრობის სასაქონლო სტრუქტურის, პირდაპირი უცხოური კაპიტალდაბანდებების, დარგობრივი სტრუქტურის დაბალანსების საკითხების გადაჭრა.

მთლიანობაში შეინიშნება ისეთი სურათი, რომ ევროკავშირი შეზღუდულია რაღაც „უხილავი ჯებირებით“, რომელთა არსებობა შეიძლება არცთუ ისე კარგად აისახოს შემდგომში ევროპის ბედზე. არსებობს მოსაზრება, რომ შესაძლოა ძალზე წარუმატებლად დასრულდეს ბალკანეთის ინტეგრაციაზე მიმართული ევროპის სტრატეგია, მიუხედავად ამ რეგიონის ქვეყნებთან მიღწეული რიგი პოლიტიკური შეთანხმებისა (5გვ). ცხადია, რომ ევროპაში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს მომსახურების სფეროში ინტელექტუალურ ძალას, მაგრამ გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ ხარჯები სამეცნიერო კვლევებზე შეადგენს მთლიანი შიდა პროდუქტის 1%-ზე ნაკლებს, რაც ძალზე დაბალი მაჩვენებელია.

2010 წელს ევროკავშირის ქვეყნებმა მიიღეს ახალი სტრატეგია „ევროპა - 2020“, რომლის ძირითადი მიზნები იყო:

- შრომისუნარიანი ასაკის მოსახლეობის 75%-ს დასაქმება;
- სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო საქმიანობის დაფინანსების აყვანა მთლიანი შიდა პროდუქტის 3%-მდე;
- გარემოს დაბინძურების შემცირება 30%-ით;
- ახალგაზრდებს შორის უმაღლესი

2 _ 2004 წელს ევროკავშირის წევრი ქვეყნები გახდნენ: უნგრეთი, კვი პროსი, მალტა, ჩეხეთი, სლოვაკეთი, სლოვენია, პოლონეთი, ლიტვა, ლატვია და ესტონეთი, 2007 წელს - ბულგარეთი და რუმინეთი, 2013 წელს - უკვე ნახსენები ხორვატია.

განათლების მქონე პირთა ხვედრითმა წილმა უნდა შეადგინოს არანაკლებ 40%-სა.

- რიცხვი იმ ადამიანებისა, რომლებიც შეიძლება აღმოჩნდნენ სიღარიბის ზღვარს მიღმა, უნდა იქნას დაყვანილი 20 მილიონამდე. სტრატეგიის ზოგიერთი მიმართულების მიზანია სოციალური სფეროს და სოციალური ინსტიტუტების განვითარება (მაგალითად, განათლების ხარისხის ამაღლება, სიღარიბის დონის შემცირება მნიშვნელოვან მიმართულებას წარმოადგენს).

„გლობალიზაციაზე მიმართული ინდუსტრიული პოლიტიკა“, დაკავშირებულია მცირე და საშუალო ბიზნესის საქმიანობის პირობების გაუმჯობესებასთან, აგრეთვე მძლავრი და მდგრადი სამრეწველო ბაზის განვითარებასთან.

სტრატეგიის საქმიანობის ერთერთ პრიორიტეტულ მიმართულებად გაცხადებულია

„ინოვაციური კავშირის“ ფორმირება, რომლის შექმნა გულისხმობს ერთობლივი ძალისხმევის განხორციელებას ინოვაციების გამოყენებისთვის სამრეწველო წარმოებაში და მომსახურების სფეროში, რაც გამოიწვევს:

- ახალი სამუშაო ადგილების შექმნას და მთლიანად ეკონომიკის ზრდას (6გვ)
- ერთიანი ბაზრის ჩამოყალიბების დასრულებას;
- სოციალური უთანასწორობის ნიველირებას, აგრეთვე ეკოლოგიური ტექნოლოგიების გამოყენებას.

დასკვნა. ჯერჯერობით კი ევროკავშირის ეკონომიკის ზრდის გრძელვადიანი პროგნოზები პესიმისტური რჩება, ჩვენის აზრით, უახლოეს წლებში ზრდის ტემპები არ იქნება გასული ოცი წლის საშუალო ანალოგიურ მაჩვენებლებზე უფრო მეტი. ამას ხელს შეუწყობს არამარტო სავალო კრიზისის არსებობა, არამედ ევროკავშირის ეკონომიკაში შრომის ნაყოფიერების დონის საერთო დაქვეითება.

ლიტერატურა/REFERENCES

1. აბრალავა ა., ეკონომიკისა და ბიზნესის გლობალურ-ინოვაციური პრობლემები. მონოგრაფია, თბ., 2014. გვ., 115-116. [Abralava A., Economic And Business Global-Innovation Problems. Monograh, Tbilisi, 2014. P., 115-116];
2. Ковзанадзе И., Уроки мирового экономического кризиса и формирование новой модели развития. Мон., Тбилиси., 206. Стр., 168-172;
3. Инновационный потенциал как условие экономического роста региона: монография / А.А. Дранаева, Т.В. Кокуйцева, А.А. Русинов; под ред. проф., д.э.н. А.А. Чурсина. – М.: Спектр, 2012. – 277 с.
4. Новая европейская стратегия «Европа 2020» [ელექტრონული რესურსი]. <http://eulaw.ru/content/307>
5. Commission Staff Working Document. Accompanying document to the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions. On Investing in the Development of Low Carbon Technologies (SET-Plan). - Brussels, 7.10.2009 SEC (2009) 1297.
6. International Trade Statistics 2010. – Geneva: WTO, 2011.
7. The Global Competitiveness Report 2012–2013. – Klaus Schwab, World Economic Forum, 2012.
8. World Economic Outlook 2012. – IMF, April 2012.
9. Пикалова А.Г., Проскурякова Л.Н., Зайцев Ю.К. Направления политики ЕС в сфере науки, технологий и инноваций. Создание Инновационного союза. [ელექტრონული რესურსი]. http://www.hse.ru/data/2012/01/30/1264154381/Горизонт_2020.pdf (გადამოწმებულია 06.08.2016).
10. Шелюбская Н. Новые направления инновационной политики ЕС. [ელექტრონული რესურსი]. http://vasilievaa.narod.ru/ptpu/12_4_03.htm (გადამოწმებულია 06.08.2016).
11. European Commission Joint Research Centre [ელექტრონული რესურსი]. <http://ec.europa.eu/dgs/jrc/index.cfm> (გადამოწმებულია 06.08.2016).